

цього, яскравим прикладом каузативності в комунікативному акті є поява наказових висловів. Подальше дослідження різноманітних способів реалізації каузативності в англomовному дискурсі є важливим напрямком лінгвістичних досліджень.

Використана література:

1. Белова А.Д. Аргументативный дискурс. – К., 2002.
2. Варшавская А.И. Смысловые отношения в структуре языка. – Л., 1984.
3. Вригт Г.Х., фон. Логико-философские исследования. – М., 1986.
4. Долинина И.Б. Функциональная грамматика и содержательная классификация грамматических категорий. // Проблемы функциональной грамматики. – М., 1985.
5. Кайда Л.Г. Эффективность публицистического текста. – М., 1989.
6. Недялков В.П., Сильницкий Г.Г. Типология каузативных конструкций // Типология каузативных конструкций. Морфологический каузатив. – Л., 1969.
7. Оськина И.В. Функции причинных союзов в построении силлогических умозаключений. Автореф. дис. ...канд.филол.наук. – М., 1992.
8. Пасынок В.Г. Каузальность: взаимосвязь лингвистики и философии // До 200-річчя Харківської мовознавчої школи. Вісник ХНУ. – № 635 – X., 2004. – С. 133-136.
9. Перминов В.Я. Проблема причинности в философии и естествознании. – М., 1979.
10. Сагатовский В.Н. Категория обусловленности как ступенька познания // Современный детерминизм и наука (тезисы докладов). – Сибирск. отд. Акад. наук СССР, Ин-т истории, философии, филологии. Новосибирск. гос. ун-т, 1971. – 209 с.
11. Свечников Г.А. Категория причинности в физике. – М., 1961. – 244 с.
12. Степанов Ю.С. Альтернативный мир. Дискурс, факт и принцип причинности // Язык и наука конца 20 века. – М., 1995.
13. Философская энциклопедия. – М., 1967. – Т. 4.
14. Persson. Das System der kausativen Funktionsverbgefuge. Eine semantisch-syntaktische Analyse einiger verwandter Konstruktionen. – Lund (Lunder germanistische Forschungen), 1975.
15. <http://www.google.com/movies/tapescripts>.

Крижанівська Т.Б.
Кіровоградський державний педагогічний
університет імені Володимира Винниченка

**РЕЛІГІЙНИЙ АСПЕКТ КОНЦЕПТУ МУДРІСТЬ/WISDOM
В УКРАЇНСЬКІЙ ТА АНГЛІЙСЬКІЙ МОВАХ**

Сучасний стан науки про мову відзначається посиленням інтересом до аналізу специфіки мовних одиниць у міжкультурній сфері (Н. Арутюнова, А. Вежбицька, О. Кубрякова, В. Маслова, З. Попова, Л. Синельникова, Ж. Соколовська, Ю. Степанов, В. Телія, Д. Шмельов, L. Jeffries, R. Langacker, H.-J. Schmid та ін.). Центральними одиницями таких досліджень виступають концепти, які існують у різних культурах, але мають специфічні етнічні та духовні особливості. В.Телія такі концепти називає “..загальнолюдськими.. універсалиями” [6, 67].

Існує багато визначень поняття “концепт”. Пропонуючи культурологічну інтерпретацію терміна, Ю. Степанов дає таке визначення: “Концепт – це згусток культури у свідомості людини; те, у вигляді чого культура входить до ментального світу людини. І, з іншого боку, концепт – це те, засобом чого людина...сама входить до культури, а в деяких випадках і впливає на неї” [5, 40]. О. С. Кубрякова відзначає здатність концепту “зберігати знання про світ, сприяючи обробці суб’єктивного досвіду шляхом підведення інформації під певні вироблені суспільством категорії та класи” [4, 90]. Р. Лангакер концептом називає

“загальне уявлення чи значення, які асоціюються зі словом чи символом у людському мозку” [7, 38].

У будь-якому разі, концепт – це смислова одиниця свідомості, що виражає ментальні особливості людини в тій чи іншій культурі, передає сукупність людського знання про світ, його оцінку. Концепт є носієм значення, що об’єднує групи слів, синонімізує їх, унаслідок чого утворюються концептуалізовані сфери у вигляді полів, рядів.

Універсальні концепти *мудрість, добро, правда, знання* мають прямі чи опосередковані зв’язки з міфологічними шарами культури, з релігійним досвідом, з науковим пізнанням світу, і тому їхні значення з часом можуть зазнавати певних змін. Дослідження семантики мовних одиниць, що вербалізують такі концепти, дає змогу краще зрозуміти світобачення різних народів. Як зазначає М. П. Кочерган, якщо семантичний принцип буде покладений в основу контрастивного аналізу, то “..дві мови аналізуватимуться під одним кутом зору і результати дослідження стануть значно об’єктивнішими й повнішими” [2, 7].

Метою статті є дослідження історичного пласту концепту *мудрість/wisdom*, його релігійного аспекту в українській та англійській мовах.

Матеріалом дослідження є дані тлумачних словників сучасної української мови (Словник української мови: В 11-ти томах) та сучасної англійської мови (The Oxford English Dictionary: In 12 volumes).

Концепт *мудрість* є загальнолюдським універсальним концептом в усіх культурах, оскільки бере свій початок з релігійних джерел. Американський дослідник Трой Данн в своїй роботі “Living Wisdom” наголошує на тому, що не має значення, як ми називаємо вищу сутність, головним є активне, врівноважене, моральне розуміння життєвої мудрості [див. 12]. У найдавніших пам’ятках індуської культури Ведах вказується на те, що правда одна; мудреці називають її по-різному [див. 10].

Західна культура традиційно асоціює мудрість з чеснотою (добродесністю/ virtue). Так, мудрість (розважливість/prudence) разом зі справедливістю (justice), силою духу (fortitude) та поміркованістю (moderation) складають чотири головні чесноти, які для людини є найкориснішими та найжаданішими в житті (“..her labours have great virtues; for she teacheth temperance, and prudence, and justice, and fortitude, which are such things as men can have nothing more profitable in life” [11]). У Книзі Притч Соломонових зазначаються шляхи здобуття мудрості. Цікавим є той факт, що в українському варіанті Старого Заповіту йдеться про те, що “початок мудрості – страх Господень...” [1, 633], а англійський варіант наголошує на тому, що страх Господень є початком знання, тобто “..The fear of the Lord is the beginning of knowledge..” [11].

Історично різне ставлення українців та англійців до релігії спричинило відмінності в розумінні та усвідомленні концепту *мудрість*, його вербалізації у двох культурах. Найбільшим і найвагомим доказом цього є фіксованість історичного пласту зазначеного концепту в словниках англійської мови і його відсутність у тлумаченні мудрості в українських словниках.

Так, в Оксфордському словнику англійської мови знаходимо такі тлумачення лексичної одиниці *wisdom*: 1c) – одне з проявів божественної сутності в Ісуса Христа; звідси назва другої особи в Святій Трійці (*the Wisdom of the Father*); іноді застосовується для називання Бога чи Трійці: *Wisdom is alive: it is not a thing or quality. It is God. It is God and Man, for it is Christ* (Lynch); 3b) – вживається в назвах двох апокрифічних (неканонічних) книг (*the Wisdom of Solomon, the Wisdom of Jesus the son of Sirach* (commonly

called Ecclesiasticus)): *The fact that Wisdom also contains an anticipation of one of the three Temptations of Christ* (E.C.Selwyn).

Для детальнішого розгляду концепту **wisdom/мудрість** в англійській мові проаналізуємо семантику мовних одиниць, що вербалізують даний концепт. Отже, інтегративною семою 'Christ'(Христос) лексична одиниця **wisdom** утворює еквіполентну опозицію з лексемами **Christian** (ім.) (християнин) та **Christian** (прикм.) (християнський). Диференційними семами виступають 'nature' (сутність) в слові **wisdom**, 'adherent' (послідовник) в слові **Christian**(ім.) та 'belonging' (належність) в слові **Christian**(прикм.). Пор.: *These be the Christian husbands* (W.Shakespeare); *If any man suffer as a Christian* (Bible); *We call him also the wisdom of the Father, yea, and even merely and simply wisdom* (W.Golding).

Лексична одиниця **Christian** (ім.) утворює еквіполентну опозицію з лексемами **Christian** (прикм.), **religious** (релігійний), **secular** (світський), **serious** (серйозний), **faith** (вірування) завдяки інтегративній семі 'religion' (релігія). При цьому висвітлюються диференційні семи, такі, як 'believing' (вірування) в слові **Christian** (прикм.), 'earnest' (серйозний) в слові **serious**, 'civil' (мирський) та 'distinguished' (відмінний) в слові **secular**, 'doctrine' (доктрина) в слові **faith** та 'spiritual' (духовний) в слові **religious**. Пор.: *Then shall they seek.. Places and titles, and with these to joine Secular power, though feigning still to act By spiritual* (J.Milton). *...people earnestly prayed in the ages of faith.. to be delivered from sudden death* (J.A.Pike). *That sober Race of Men, whose lives Religious titl'd them the Sons of God* (J.Milton).

Інтегративною семою 'the spirit' (дух) лексема **Christian** (ім.) утворює еквіполентну опозицію з лексичними одиницями **mettle** (хоробрість), **soul** (душа), **spiritual** (духовний), **trinity** (трійця), **enlightenment** (просвіта), **courage** (мужність). При цьому кожна одиниця має свої диференційні семи: 'piety' (набожність) в слові **Christian** (ім.), 'light' (світло) в слові **enlightenment**, 'disposition' (вдача) в слові **courage**, 'triune' (триєдний) в слові **trinity**, 'disembodied' (безтілесний) в слові **soul**, 'religious' в слові **spiritual**, 'temperament' (темперамент) в слові **mettle**. Пор.: *The thing I aim at is spiritual restoration, spiritual completeness, spiritual immortality* (J. Parker). *I know The blessed music went that way my soul will have to go* (A. Tennyson). *The kingdom whose king is the Trinity, whose Lawe is Charitie, and whose measure is eternity* (W. Golding).

Лексична одиниця **spiritual** інтегративною семою 'religious' утворює еквіполентну опозицію з лексемами **clergy** (духовенство), **confession** (сповідь), **divine** (божественний), **orthodoxy** (ортодоксальний), **sacred** (святий), **secular** (світський), **serious** (серйозний), **sermon** (проповідь), **solemn** (священик), **truth** (істина), **soundness** (здоровий глузд), **believer** (віруючий), **faith** (вірування), **order** (релігійний орден), **to profess** (сповідувати), **religion** (релігія), **worship** (поклоніння). Диференційними семами виступають 'orthodoxy' (ортодоксальний) в слові **soundness**, 'ritual' (ритуал) в слові **worship**, 'faith' (вірування) в слові **religion**, 'body' (спільнота) в слові **order**, 'power' (сила) в слові **believer**, 'true' (правдивий) в слові **truth**, 'rites' (обряди) в слові **solemn**, 'exhortation' (проповідь) в слові **sermon**, 'respect' (повага) в слові **sacred**, 'right' (правильний) в слові **orthodoxy**. Пор.: *Orthodoxy lies in rectitude of sentiment upon all branches of our duty, not in the characteristic doctrines of any church, however infallible* (G. Tucker). *Though art.. one of those disorderly men, who, taking on them the sacred character without due cause, profane the holy rites* (W. Scott).

Сема 'God' (Бог) в досліджуваному матеріалі зустрічається в тринадцяти одиницях, включаючи **wisdom**, і є інтегративною в еквіполентній опозиції, яку зазначена лексема утворює з наступними словами: **Deity** (божество), **divine** (божественний), **law** (закон), **Lord**

(Бог), **sacred** (святий), **soul** (душа), **spirit** (дух), **trinity** (трійця), **wise** (мудрий), **faith** (вірування), **religion** (релігія), **service** (служба). Диференційними семами є 'sound' (розсудливий) в слові **wise**, 'commitment' (відданість) в слові **religion**, 'supreme' (верховний) в слові **Deity**, 'devoted' (відданий) в слові **divine** та 'essence' (сутність) в слові **spirit**. Пор.: *Thou Great and Good, thou Just and Wise, Thou art my Father and my God!* (Т. Ватс). *The Spirit of the Lord is God the Holy Ghost* (J. Manning). *The breath of wordly men cannot depose The Deputie elected by the Lord* (W. Shakespeare).

Проаналізовані лексичні одиниці є колоядерними в системі концепту **wisdom/мудрість** в англійській мові, утворюючи мікрополе "мудрість – Бог".

В українській мові, на відміну від англійської, одиниці, що свідчать про зв'язок мудрості з релігією, знаходяться на периферії.

Отже, лексична одиниця **віра** інтегративною семою 'Бог' утворює еквіполентну опозицію з лексемами **релігія**, **вірувати**, **прорікати**, **пророкувати**. Диференційними семами при цьому виступають 'проповідувати' в слові **пророкувати**, 'пророкувати' в слові **прорікати**, 'вірити' в слові **вірувати**, 'надприродний' та 'сила' в слові **релігія** та 'існування' в слові **віра**. Пор.: *Тут довелося зачепити питання і про Бога і про чорта, про віру в першого і про всякі мудрощі другого* (П. Мирний). – *Я вільнодумний, – сказав літератор, – але релігія потрібна для моральності мужиків і жінок* (М. Коцюбинський).

Лексична одиниця **вірувати** утворює опозицію тотожності зі словом **вірити**. Пор.: *Інститут мав свою церкву. Ходити до неї слід було.. обов'язково. Тут я й перестав вірити в Бога, в чому і зізнався на сповіді..* (О. Довженко) – *Мужик поки ще темний, то і в Бога вірує; а вивчиться – він і церкву забуде* (П. Мирний).

Лексема **прорікати** утворює еквіполентну опозицію з лексичними одиницями **провіщати** та **віщувати** інтегративною семою 'пророкувати'. Диференційними виступають семи 'наперед' та 'визначати' в слові **віщувати**, 'воля' в слові **прорікати**. Пор.: [Гелен:] *Цар Ономай образив Аполлона, засватавши пророчицю його і не спитавши згоди стріловержця, і Бог за те свій гнів йому прорік устами віщими Кассандри* (Л.Українка). [Поліксена:] *Кассандро, признавайся, значить правда, що ти його [царя Ономая] кляла і віщувала йому й лідійцям згубу?* (Л. Українка).

Лексична одиниця **релігія** інтегративною семою 'віра' утворює еквіполентну опозицію з лексемою **переконання**. Диференційними є семи 'впевненість' в слові **переконання** та 'віресповідання' в слові **релігія**. Пор.: *Католицизм і уніатство були оголошені єдино допустимими в Польщі релігіями* (Історія Української літератури). *Леон виговорив усю.. бесіду з таким запалом внутрішнього переконання, що.. успокоїв і потішив своїх слухачів* (І. Франко).

Семи 'проповідувати' та 'прорікати' є інтегративними в еквіполентній опозиції, яку утворюють лексичні одиниці **пророкувати** та **провіщати**. При цьому висвітлюються такі диференційні семи, як 'ідеї' в слові **провіщати** та 'божий' в слові **пророкувати**. Пор.: – *З висоти Сіхоте-Алінського хребта, – віщає проповідник різким сектантським голосом – від верхів'я тайгової річки Бикина пророкую на північ, на захід і на південь* (О. Довженко). *Як безстрашний Прометей, Шевченко.. провіщав братерство, рівність і щастя* (Література України).

Беручи до уваги те, що деякі українці не мислять триєдність **розум – мудрість – істина** поза Богом [див. 3], у дослідженні релігійного аспекту концепту **мудрість** треба обов'язково враховувати сему 'істина', яка є інтегративною в еквіполентній опозиції, що утворюють лексичні одиниці **дійсність**, **істинний** та **правда**. Диференційними семами є 'правдивий' в слові **істинний**, 'достовірний' в слові **правда**. Пор.: – *Бабусенько,*

голубонько, Серце моє, ньенько! Скажи мені щирю правду - Де милій-серденько? (Т. Шевченко). Урочище, куди призначили на роботу Кардаша, лісоводи називали "Кара-Кумами", і це відповідало дійсності (Журавський). [Кассандра:] А як же ти, Гелене, одріжняєш [одріжняєш] брехню від правди? (Л.Українка).

Отже, виходячи з вище викладеного, можна стверджувати, що розуміння концепту **мудрість** англійцями суттєво відрізняється від розуміння українців. Про це в мовах двох народів свідчить семантика мовних одиниць, що вербалізують зазначений концепт. Проаналізовані лексичні одиниці англійської мови на семантичному рівні створюють еквіполентні опозиції, входять до складу колоядерних одиниць концепту **wisdom** і свідчать про зв'язок мудрості з релігією. Лексичні одиниці української мови, представлені в статті, складають периферію концепту **мудрість**. Це підтверджує те, що релігійний пласт зазначеного концепту в англійській мові є й досі актуальним, а в українській мові – ні. Подальші дослідження семантики мовних одиниць, що вербалізують концепт **мудрість** в обох мовах, дадуть змогу глибше зрозуміти його сутність та організацію.

Використана література:

1. Біблія // Книги святого письма старого й нового заповіту. – К.: Об'єднання біблійних товариств, 1990. – 1259 с.
2. Кочерган М.П. Про семантичний принцип контрастивних лінгвістичних досліджень // Проблеми зіставної семантики. Збірник наукових статей. Випуск 6 / Відп.ред М.П. Кочерган. – К.: Вид.центр КНЛУ, 2003. – 474 с.
3. Крижановська Т.Б. Лінгвокультурологічний аспект концепту мудрість в українській мові // Лінгвістичні дослідження: Збірник наукових праць / За заг.ред.проф. Л.А.Лисиченко. – Харків, 2005. – Вип. 17. – 172 с.
4. Кубрякова Е.С. Номинативный аспект речевой деятельности. – М.: Наука, 1986 – 158с.
5. Степанов Ю.С. Константы: Словарь русской культуры: Опыт исследования. – М.: 1997. – 824 с.
6. Телия В.Н. О методологических основаниях лингвокультурологии // XI Международная конференция "Логика, методология, философия науки". – М.: Обнинск, 1995. – 156 с.
7. Langacker R.W. Concept, image, and symbol: The cognitive basis of grammar. – Berlin, 1991.
8. Словник української мови: В 11-ти т. – К., 1970-1980. – Т. 1-11.
9. The Oxford English Dictionary: 12 volumes. – Volumes 1 – 12 – Oxford, 1969 – 1973.
10. The Oxford Dictionary of World Religions. 1997. New York: Oxford University Press Jan. 2005. – 468 p.
11. http://en.wikipedia.org/wiki/Wisdom_literature
12. http://en.wikipedia.org/wiki/Living_wisdom

Лавриненко О.О.
Київський міжнародний університет

АЛЮЗИЯ ЯК ЗАСІБ ВИРАЖЕННЯ НЕОМІФУ В АНГЛОМОВНОМУ ТА УКРАЇНОМОВНОМУ ПУБЛІЦИСТИЧНИХ ТЕКСТАХ

Явище вербальної алюзивності є об'єктом праць багатьох учених, серед яких І. В. Гюббенет [1], О. С. Євсєєв [2], І. С. Христенко [6], П. Леннон [8] та інші. В рамках цих досліджень основна увага приділяється типології алюзивних одиниць, особливостям їх функціонування в художньому та публіцистичному текстах, впливу, який вони справляють, тощо. Одним із питань, яке найбільше привертає увагу дослідників, є роль алюзій у неоміфологічних літературних творах. Втрата традиційних цінностей, розпад колишніх ідеологем, криза індивідуальності, об'єктивація "абсурду" – усе це сприяє зацікавленню неоміфом.